
FÆLLES MATERIALER

UNDERVISNINGSIDÉER, SOM VIRKER!

Indskolingen

- At lytte
- Hvordan kommer man i gang?
- 6 værker med undervisningsidéer
- Konkrete øvelser til musikklip

HVORDAN KAN MAN UNDERVISE I KLASSISK MUSIK?

Smag
For Klassisk

Levende
Musik i Skolen

DET
OBELSKE
FAMILIEFOND

spar nord
FONDEN

HVORDAN KAN MAN UNDERVISE I KLASSISK MUSIK?

Dette materiale er til dig, som savner ideer og inspiration til at undervise i klassisk musik. Hvis du ikke er på hjemmebane i den klassiske musikgenre, kan det være trygt at begynde et sted, hvor du får inspiration og støtte til din undervisning. Det gør du i dette materiale, hvor du finder en oversigt over nogle af den klassiske musiks stilperioder med musikeksempler og undervisningsidéer efterfulgt af eksempler på konkrete opgaver til musikklip. Der findes tilsvarende materialer for mellemtrin og musik valgfag på lms.dk.

AT LYTTE

Der er forskellige måder at lytte til musik på, fx

1. Aktiv lytning
2. Baggrundslytning
3. Associerende lytning
4. Lytning til koncert

1. Aktiv lytning

Aktiv lytning foregår tit i musiktimerne, hvor en del af musikundervisningen handler om at analysere musikken på forskellige måder. Aktiv lytning er anstrengende - tankerne kan let myldre ud til andre emner.

2. Baggrundslytning

Baggrundslytning kender vi nok alle: Vi kommer trætte hjem fra skole eller arbejde, tænder for radioen eller en anden afspiller. Vi hører måske noget af det første nummer, men hurtigt - måske allerede efter 20 sekunder - er vores opmærksomhed ved køleskabet, vaskemaskinen, lektierne osv. Baggrundsmusikken kører videre mest for at skabe en stemning, vi kan lide.

3. Associerende lytning

At lytte associerende betyder at forsøge at skabe billeder, mens man lytter. Måske handler det mest om at prøve at tømme hovedet for tanker, så musikken kan skabe associationerne. Det er befordrende at slappe af og lukke øjnene for at give tankerne gode, frie betingelser.

4. Lytning til koncert

Lytning til koncert er ikke kun lytning, men også en oplevelse for synet og andre sanser. Så er det let at bevare koncentrationen. Lytteoplevelsen er også særlig på den måde, at man er fælles om oplevelsen og kan tale om den bagefter. Ved nogle koncerter kan eleverne endda være deltagere og være med til at skabe koncerten, idet der kan opstå et 'fælles tredje' mellem musikere og publikum.

Alle måder at lytte på er tilladte i den givne situation. Tal med eleverne om de forskellige lyttemåder.

HVAD ER KLASSISK MUSIK?

Begrebet klassisk musik dækker over flere stilperioder i Vesteuropa og omfatter typisk musik ca. fra 1500-tallet og frem til 1900-tallet. Det er musik skrevet for akustiske instrumenter, som dem man finder i et symfoniorkester – og for sangstemmen. Næsten al anden musik, vi hører i dag, er elektrisk forstærket, så det at lytte til akustisk musik kan føles som en hel ny oplevelse for eleverne. En ganske særlig ting ved klassisk musik er, at meget af musikken er gammel. Man skrev musikken ned på noder for at huske den, så man kunne spille den på et andet tidspunkt. Takket være nodesproget kan musikken derfor genopleves i dag, flere hundrede år senere.

At lytte til klassisk musik

Man lytter i princippet på samme måde til al slags musik. I en undervisningssituation, hvor eleverne ikke har stort kendskab til musikken, må man give dem nogle guidelines, både hvad angår tradition, instrumenter og temaer.

Hvis klassisk musik er en ukendt genre for eleverne, så vælg nogle stykker musik på 4-5 minutter, som I kan høre mange gange. Hold jer til få stykker (5-6) eller dele af stykker, som I lærer godt at kende. Så kan eleverne efter en tid genkende motiver eller instrumenter med solo.

Forsidebillede: Christian Brandt

HVORDAN KOMMER MAN I GANG?

Brug disse punkter til at lytte til musikken og få gang i en analyse af, hvad I hører. Arbejdet med musikken handler i første omgang ikke om 'kan lide' eller 'kan ikke lide', men om at beskrive musikken.

1. Instrumenterne

Hvor mange instrumenter?
Hvad hedder instrumenterne?
Hvilke instrumentfamilier tilhører de?
Er der et soloinstrument?

2. Musikkens udtryk

Bliver der spillet kraftigt (forte)?
Eller svagt (piano)?
Hvordan er tempoet?
Er musikken hoppende (staccato)?
Eller i lange bløde linjer (legato)?
Er der en melodi/et tema, som måske gentages?
Er der spændende effekter (fx basuner, som bryder pludseligt ind)?

3. Hvad kunne musikken handle om?

Hvad får musikken dig til at tænke på?
Hvordan er stemningen i musikken?
Fortæl hvor i musikken, det sker.
Hvis musikken var en film, hvad handlede den så om?

4. Fortæl om musikken

Fortæl eleverne, hvem komponisten er.
Fortæl en smule om tiden, musikken er skrevet i.
Fortæl, hvad den slags musikstykke kaldes.
Fortæl, hvis stykket har en titel.
Fortæl, hvad en koncert/strygekvartet/opera osv. er.
Fortæl, hvis stykket er programmusik (musik, der ønsker at fortælle en bestemt historie eller fremkalde en bestemt stemning eller følelse).

5. Din mening

Hvad kan du bedst huske fra musikken?
Hvad synes du om musikken?

TIDSPERIODER

Her er en oversigt over tidsperioder i den vestlige, klassiske musik. På de følgende sider finder I eksempler på musikstykker fra de forskellige perioder.

Foto: Shutterstock

6 VÆRKER MED UNDERVISNINGSIDÉER

1. Estampida de Rocamadour (1300-tallet) kortlink.dk/2a4hq

MIDDELALDER

Faglige fokuspunkter

1. Gruppen [GIÒIA](#) spiller blokfløjte, orgelportativ og trommer. Alle tre instrumenter eksisterede i middelalderen og blev brugt til folkelig musik - til dans og sang. GIÒIA spiller skolekoncerter i LMS-regi.
2. Musikken er en dansevis fra Rocamadour (i det sydvestlige Frankrig). Der spilles AABB. Prøv, om eleverne kan beskrive, at der sker et skifte fra A- til B-stykke. Hvordan forandrer melodien sig? Går den op eller ned? Måske kan eleverne nynne med på musikken og mærke på stemmen, hvor melodien går hen. Foruden at spille melodi, så spiller portativet en fast, liggende tone, kaldet en bordun. Kan eleverne finde tonen og synge med på den?
3. Perioden er middelalder, og man kan ikke tale om egentlig klassisk musik endnu, men musikken er sammen med kirkemusikken fundamentet for den vestlige, klassiske musik.

Mere om middelalderens instrumenter: kortlink.dk/2a4hy

2. Pierre Passereau (1509-1547): Il est bel et bon kortlink.dk/2a4ht

RENÆSSANCE

Faglige fokuspunkter

1. Instrumenterne er de fire stemmer. Det særlige er, at de to herrer til venstre synger i falset og derved imiterer damestemmer. I renæssancen var det almindeligt, at mænd sang i falset for at synge lyst. Ellers var det drenge, der sang de lyse stemmer - ikke kvinder. Elevernes stemmer har ikke falset endnu, men prøv at demonstrere med egen stemme, hvordan stemmen kan knække.
2. Musikken er en sjov sang, hvor både tekst og musik fortæller en historie. Kan eleverne høre, når hønsegården går i gang? Formen på sangen er et tydeligt A- og B-stykke, et langt C-stykke og 2 x A. Kan eleverne høre, hver gang A-stykket går i gang?
3. Perioden er renæssance. Man udviklede den imiterende teknik, hvor stemmer kommer ind efter hinanden, og hvor man kan høre handlingen i musikken (her hønsenes kaglen).

3. G. F. Händel (1685-1759): Ouverture, fra Atalanta kortlink.dk/2a373

BAROK

Faglige fokuspunkter

1. Instrumenterne er et orkester med trompeten som soloinstrument. Ligner trompeten i klippet den trompet, eleverne kender? Hvordan er den forskellig? Trompeten har undergået en stor udvikling fra de første lurer i vikingetiden til højtudviklede ventilinstrumenter i dag (ventiler er de knapper, der trykkes ned for at ændre tonerne). Find billeder af forskellige trompeter, tal om dem og lyt til andre eksempler.
2. Musikken er en ouverture. Det er begyndelsesmusikken til operaen Atalante. Denne musik er skrevet i anledning af en kronprins' bryllup i England. Musikken er pompøs, og man kan gå højtideligt i takt til den.
3. Perioden er barok, hvor det overdådige og svulmende var på mode. Opera-genren voksede frem for alvor, og der åbnede offentlige operahuse.

4. W. A. Mozart (1756-1791): Klarinetkvintet, 1. sats (ca. 3 min.)

kortlink.dk/2a4hv

WIENER-
KLASSIK

Faglige fokuspunkter

1. Instrumenterne er en strygekvartet med tilføjet soloklarinet. En strygekvartet består af to violiner, en bratsch og en cello. Det er oplagt at tale om strygerfamilien - som også inkluderer kontrabassen. Eleverne vil kunne høre, at violiner klinger lysere end celloen. Der er forskellige spillemåder - både med bue og pizzicato (hvor strengene knipses med pegefingern, fx celloen ved 1:25).
2. Klarinetten lægger ud med et melodisk tema, og der er også et tema i akkompagnementet. Undervejs er der små solostykker blandt strygerne, hvor klarinetten holder pause, så rollerne skifter hele tiden - bare inden for de første to minutters spil.
3. Mozart regnes for en af de største inden for wienerklassikken, både hvad angår idérigdom og genialitet som komponist.

5. Charles-Marie Widor (1844-1937):

Toccata fra Orgelsymfoni nr. 5 kortlink.dk/2a4hw

ROMANTIK

Faglige fokuspunkter

1. Instrumentet er et kirkeorgel - det første og ældste instrument, som blev tilladt i kirken, hvor man ellers kun måtte bruge menneskestemmer i middelalderen. Et orgels tangentrække (klaviatur) kaldes et manual. De største orgler kan have 4 manualer. Dertil kommer pedalet, som fødderne spiller bastonerne på. Knapperne i hver side giver mulighed for at til- og frakoble grupper af orgelpiber, hvilket ændrer klang og styrke på instrumentet.
2. Musikken er en sats i en orgelsymfoni. Man kan undre sig over 'symfoni', som oftest er for symfoniorkester. Genren er ny i romantikken og er et udtryk for den eksperimenteren, som er et af periodens kendetegn. Toccata kommer af latinsk 'toccare' - at berøre. Det er karakteristisk for en toccata, at der er mange hurtige bevægelser og små, ensartede noteværdier.
3. Tag på besøg i en kirke, og aftal et møde med organisten. Orglet er så særligt et instrument, at det må opleves på stedet.

6. Bent Sørensen (1958-): The Shadows of Silence

kortlink.dk/2a4hx

DET MODERNE

Faglige fokuspunkter

1. Instrumentet er klaver, som er et tangentinstrument. Mange elever har aldrig set et klaver indeni. Hvis I har muligheden, så åbn et klaver, så eleverne kan se alle strengene og filthamrene. Næst efter violin er klaver det instrument, der er skrevet mest klassisk musik til.
2. Musikken er et solostykke. Bent Sørensen beskriver selv, hvordan kirkeklokker var inspirationen til stykket. Inden kirkeklokkerne bevæger musikken sig gennem et landskab af skygger, og der er små passager af storm.
3. Stykket kan bruges som eksempel på programmusik: Et stykke musik, hvor komponisten allerede i titel og beskrivelse angiver, hvad musikken beskriver eller er. Det er ikke et facit, som forhindrer andre fortolkninger. Lad eleverne selv komme med bud på deres oplevelse.

EKSEMPLER PÅ UNDERVISNING I KLASSISK MUSIK

I kasserne er skrevet forslag til spørgsmål og samtaleemner baseret på trioen Musikpatruljen. Disse kan bringe jer videre i arbejdet med klassisk musik. Den **røde skrift** er besked til eleverne.

MUSIKPATRULJEN

er en trio, som bl.a. spiller skolekoncerter i LMS-regi med produktionen:

Pas på mig - jeg er ny i trafikken

Isabella Hübener: fløjte

Xenia Savery: violin

Claus Kaarsgaard: kontrabas

MUSIK SPILLET I KLIPPENE:

Leontovych: Carol of the Bells

Saint-Saëns: Dyrenes karneval, Elefanten (bas)

Saint-Saëns: Dyrenes karneval, Svanen (violin)

Vivaldi: De 4 årstider, Sommeren, 3. sats (alle + percussion)

Prokofiev: Peter og ulven, Fuglen (fløjte)

Find selv gode links til musikken.

Lyt til mere musik, fx om dyr fra Dyrenes karneval og Peter og ulven.

SE FILMEN NEDENFOR OG OVERVEJ FØLGENDE:

Hvor mange instrumenter kan I se og høre?

Der er 5 instrumenter i brug + en lille tromme på gulvet.

Link til video: kortlink.dk/2a35c

Hvad hedder instrumenterne?

Tværfløjte, violin, kontrabas, klokker. Brug instrumenterne til at tale om instrumentfamilier. Se plakat [her](#).

Hvad hedder den ting, Claus og Xenia spiller med?

En bue. Læs om buen og strygere på linket:

kortlink.dk/2a35b

Lyt efter melodien, der kommer flyvende som en fugl.

Melodien kommer to gange. Få eleverne til at rejse sig, når de hører den.

SE FILMEN NEDENFOR OG OVERVEJ FØLGENDE:

Hvilke instrumenter hører I i denne film? Hvordan kan I høre, det er en tsunamibølge?

Her er også percussion. Tsunamien bliver vist med højt tempo og hurtige rytmer + lydene fra håndpercussion.

Link til video: kortlink.dk/2bn9t

Kan I høre, at Claus spiller en elefant, Xenia en svane og Isabella en lille fugl?

Brug musikfaglige udtryk som legato, staccato, hurtigt, langsomt, lyst, mørkt.

Tal om, hvordan musikken kan lave billeder i vores hoveder. Lad eleverne bevæge sig til musikken.

I starten spiller Claus på en særlig måde. Hvordan?

Pizzicato - han knipser strengene med fingrene:

kortlink.dk/2a4kb

KOMPETENCEMÅL

På forrige side har I allerede beskæftiget jer med store dele af kompetencemålene for faget musik især inden for musikforståelse. I har berørt disse underemner:

- Instrumentlære
- Programmusik
- Formlære
- Associerende lytning

Kompetencemål

Kompetenceområde (efter 2. klasse)

Musikudøvelse	Eleven kan deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse.
Musikalsk skaben	Eleven kan deltage eksperimenterende i musikalske aktiviteter.
Musikforståelse	Eleven kan lytte til og udtrykke sig om musik.

Det er enkelt at udvide aktiviteterne til at inddrage flere kompetencemål - også med klassisk musik, fx:

Musikudøvelse

Eleverne kan spille med på et stykke klassisk musik med håndpercussion.

Eleverne kan bevæge sig spontant eller efter aftale til klassisk musik.

Musikalsk skaben

Eleverne kan lave deres eget teaterstykke og bruge klassisk musik som dramatisk effekt, kærlighedsmusik, krigsmusik, naturlyde osv.

Eleverne kan improvisere med inspiration i klassisk musik: Spil 30 sek. - 30 sek. improvisation, gentag med ny elev eller smågrupper af elever.

Tak til [Giòia](#) og [Musikpatruljen](#) for brug af videoklip og tak til [Aarhus Symfoniorkester](#) for brug af instrumentplanche.

LEG MED MUSIKKEN

Vi har brug for elevernes motivation i alle læreprocesser. Leg styrker motivationen og lysten til at eksperimentere, undersøge - og lære. Brug legen, når I beskæftiger jer med musikken, fx:

Spil firkort med instrumenter. Lad eleverne lave kortspillene selv. Samtalerne undervejs, mens eleverne tegner eller finder billeder på nettet, er værdifulde, faglige snakke. Se skabelon s. 8.

Lav online puslespil på fx jigsawplanet.com med instrumenter: kortlink.dk/2a36c

Lav en foldebog som en opslagsbog over instrumenter med al den viden, eleverne har samlet sammen, eller over nye musikalske udtryk, som de skal huske, fx forte, piano, legato, staccato osv.

Se forslag med beskrivelse og skabelon s. 9.

EKSEMPLER PÅ MUSIK MED STEMNINGER OG EFFEKT

Dramatisk: Beethovens 5. symfoni (Skæbnesympfonien)

Kærlighed: Mozarts 21. klaverkoncert, 2. sats (Elvira Madigan)

Krig: Prokofievs Romeo og Julie, Montagues and Capulets

Energi: Bachs 4. brandenburgerkoncert, 1. sats

Storslået natur: Mendelssohn: Hebriderne (Overture)

SKABELON TIL FIRKORT

Firkort ('Fisk') på Wikipedia: [https://da.wikipedia.org/wiki/Fisk_\(kortspil\)](https://da.wikipedia.org/wiki/Fisk_(kortspil))

LAV EN FOLDEBOG

- Procesværktøj
- Evaluering

Foldebogen som procesværktøj

Foldebogen kan være med til at understøtte elevernes gradvise, faglige udvikling i løbet af arbejdet med de forskellige emneområder: Hver gang et nyt fagligt begreb er præsenteret og bearbejdet, kan det formuleres af eleven selv - med tegninger, former eller skrift.

Foldebogen som evaluering

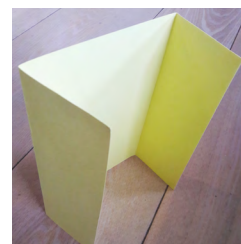
Foldebogen er oplagt at bruge som afslutning efter det faglige arbejde med klassisk musik. Her kan eleverne få deres måske første øvelse i at give konstruktiv kritik. Derfor foreslås det også, at eleverne som evalueringssvinkel fx bruger to positive formuleringer og et ønske til den nye genre. Ved at bruge to positive formuleringer og en konstruktiv, kritisk kommentar, positivt formuleret som et ønske, er der skabt et godt udgangspunkt for en fælles snak i klassen om forløbet.

For begge begrebers vedkommende (proces og evaluering) gælder det, at eleverne, når de arbejder i ord, billeder, form og rum, med stor motivation bearbejder og videreudvikler det faglige stof både i arbejdet med at formulere sig om emnet, men i høj grad også i samtalen rundt om bordet undervejs. Eleverne finder ud af, at indholdet skal struktureres. Indholdet skal også komponeres, da der skal tages beslutning om, hvilket fagligt indhold der skal præsenteres hvordan.

Foldebogen laves af de materialer, der er til rådighed, fx: A4-karton i mange farver også hvidt, bogbind, gavepapir, tapetrester, klistermærker, bånd og tape med motiver, pailletter, limstifter og sakse, farver, tusser, gode billeder som inspiration fra nettet (søg på 'foldebøger').

Brug, hvad I lige har ved hånden

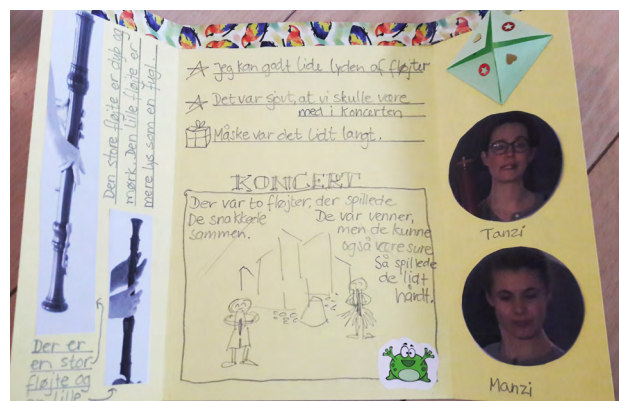
Fold kartonen sådan her

Udsmyk både bagsiden...

...og forsiden

Indeni er der god plads til at skrive om musikken, instrumenterne eller nye musikalske udtryk.